

3 perspektiver på dannelse

**«God oppdragelse er ikke å ikke søle
saus på duken, men å ikke merke det
når andre gjør det.»**

A. Tsjekhov

**Offiseren sier: resoner ikke, men ekserser!
Finansrådgiveren sier: resoner ikke, men betal!
Presten sier: resoner ikke, men tro!
Markedet sier: resoner ikke, men forbruk!
Opplyseren sier resoner!
..og ha mot til å betjen deg av din forstand**

**Dannelse består ikke i kundskaber, store eksamener, kultiverthed
og sleven optræden, heller ikke i en riktig livsanskuelse, men i
den udviklede evne til at være opmærksom.**

Søren Peter Hansen

Et brev skrevet av en anonym konsentrasjonsleirfange til tyske lærere like etter frigivelsen, sier følgende:

”Kjære Lærer! Jeg er overlevende fra en konsentrasjonsleir. Jeg så det som intet menneske burde være vitne til: Gasskamre bygd av dyktige ingeniører. Barn gasset i hjel av velutdannede leger. Spedbarn drept av erfarne sykepleiersker. Kvinner og deres babyer skutt og brent av mennesker med eksamener fra gymnas og universitet. Jeg er blitt mistenksom til utdanning. Min bønn er: Hjelp elevene dine til å bli menneskelige. Ditt arbeid må aldri produsere lærde monstre, dyktige psykopater, velutdannede Eichmanner. Lesing, skriving og regning er viktig bare hvis det tjener til å gjøre våre barn mer menneskelige.”

Et perspektiv på i folkehøgskolen

”Det viktigaste i livet er å vera menneske, uavlateleg meir menneske.”

(Ole Danbolt Mjøs)

”Uten dannelsesorientering vil enhver pedagogisk handling være å famle i blinde”

(Wolfgang Klafki)

dannelse

Øyvind Brandt, aug.2017

 Folkehøgskole
forbundet

«Marius» Eleven er subjekt

- Frie og frivillige
- Tid og rom
- Frihet i innhold og metode
- Deltakerstyrt
- Dialogbasert
- Analogt
- Stor grad av frihet til å innta **deltakers perspektiv**
- Folkelig opplysning/allmenndanning:
Erfaringsdeling. Erfaringsbasert dialog. Refleksjon
- Valget – friheten manifestert
Tre i karakter

Hvorfor danning?

HVORFOR ønsker vi i frilynt folkehøgskole å myndiggjøre ungdom til å hele tiden være med på å skape det gode samfunn?

HVA er det gode samfunn? - Hva er det gode liv?

FRIHET: Myndighetsrom (frihet) til å velge (leve autonome liv)

FELLESSKAP: Demokrati er et fritt samfunn som kjennetegner mennesket som art, Demokratiet blir derfor ikke én av flere former for samfunn vi kan velge mellom, men den eneste og naturlige følgen av at mennesket kan tenke og ta ansvar.

HELHET: Alt henger sammen.

Hva er dannelse?

Hva er et funksjonelt
danningssyn?

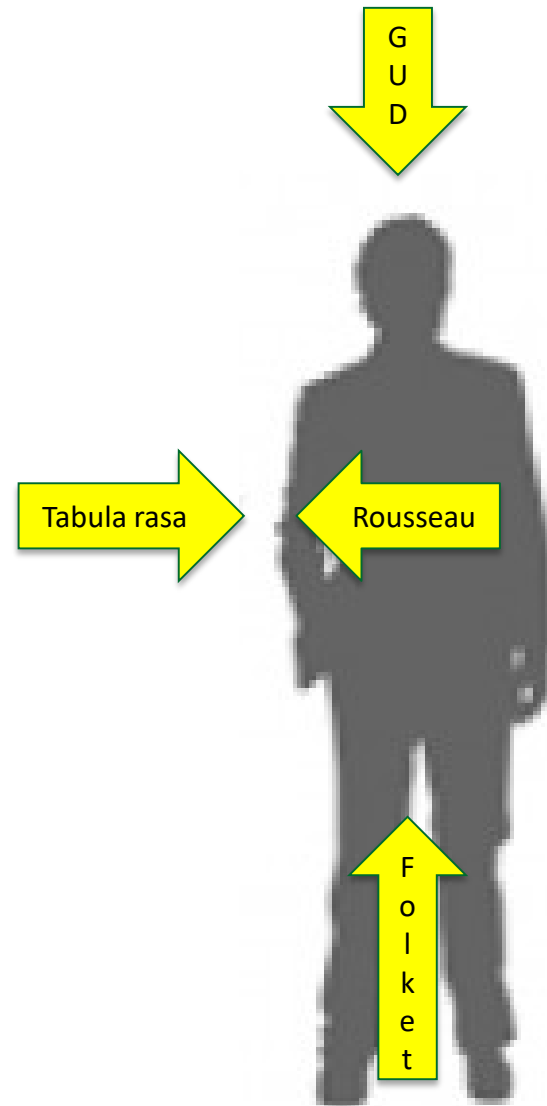
Fra lov om folkehøgskoler

- §1 Folkehøyskolens formål er å fremme allmenndanning og folkeopplysning.

Den enkelte folkehøyskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.

- **Aune Servan:**
Menneskets danning er på mange måter samfunnets og dermed pedagogikkens overordnede mål.
- **Jens Bjørneboe:** (Hegel, Humboldt m.fl; innhold, stoffet, det materiale)
Dannelse med og uten piano
- **Herder** (m.fl.): (formen, prosessen, det formale)
eleven skal oppøve tenkning, forstand og dømmekraft - innholdet underordnet
- **Wolfgang Klafi:** (både og.. kategorial dannelse)
Hvordan får mennesket, gjennom undervisning, en forståelse av seg selv og sin omverden?
- **Røe Isaksen (2014):**
Dannelse handler ikke om å tre ut - men å tre inn i samfunnet.
- **Klonteig (1999):**
Har man karakteren og dannelsesideene som ledestjerne, blir den pedagogiske praksis forskjøvet fra å undervise *i* fag, der karakterene hører hjemme, til å undervise *med* fag.
- **Anders Johansen:**
Med dannelse mener vi normalt foredling. Det dreier seg om kultivering av sant menneskelige egenskaper (...), virkeliggjøring av menneskelige vekstmuligheter. En (allmenn)dannelse for alle – i å angå alle..
- **Bernt Gustavson:**
En metafor for dannelse kan være reisen, vi bryter opp hjemmefra, fra det allerede kjente, gjør en utferd ut i verden og møter der det fremmede og annerledes. Vi kommer hjem igjen og tolker inn det ukjente vi møtte i form av ny er faring.
- **Bildning (svensk av tysk Bildung)**
(For)bilde + bygge (skape).. til noen og noe

Hvor kommer lyset fra?

Danning nedenfra

«Kunnskap har ikke dannelseskvaliteter fordi den er om produkter menneskene har skapt opp gjennom historien, men ut fra hva den gjør når det kommer til å frigjøre vår intelligens og vår medmenneskelighet. Alle former for kunnskap som bidrar til dette er humanistisk danning, og de som ikke gjør det har ingenting med danning å gjøre . Dette er danning sett nedenfra.»

Einar Sundsdal

http://salongen.no/-/bulletin/show/732578_danning-nedenfra?ref=mst

Grundtvigs danningsmål

- å kunne velge og å utøve et yrke
- å kunne uttrykke opplevelser, tanker og følelser på morsmålet
- å kunne engasjere seg i andres liv
- å delta i alt som angår fedreland og samfunn

Idé- og prinsippprogram

Folkehøgskole skal være et sted for å belyse hva det vil si å være menneske sammen med andre mennesker.

Verdigrunnlag

Det personlige møtet, basert på frihet, fellesskap og helhet, utgjør kjerneverdiene i norsk folkehøgskole. Disse verdiene springer ut av et grunnleggende humanistisk syn hvor alle mennesker er unike og likeverdige...

Danning

Folkehøgskolens fremste dannelsingsoppgave er å myndiggjøre elevene gjennom livsopplysning, folkelig opplysning og demokratisk dannelse, som bidrar til engasjerte og samfunnsaktive mennesker med tro på forandringens mulighet...

Læring

Folkehøgskolepedagogikken har som grunnsyn at læring bygger på erfaringer og skjer i fellesskap med andre mennesker. Folkehøgskolen legger derfor vekt på dialogbasert undervisning og samvær, der elever og ansatte som likeverdige deltakere lever og lærer gjennom felles praksis...

Skolesyn

Folkehøgskolen skal derfor være et fritt og uavhengig pedagogisk tilbud på bred humanistisk etisk grunn og som tar ansvar for en bærekraftig framtid. Uavhengig av livssyn, etnisitet, legning, kjønn, alder, politiske holdninger, sosioøkonomisk bakgrunn og funksjonsevne, møtes mennesker i folkehøgskolen i åpenhet og respekt på en fordomsfri og undersøkende læringsarena, preget av stor grad av frihet, uten fastlagt pensum, karakterer og eksamen, og hvor internatet utgjør en viktig og integrert del av skolens helhetlig læringsrom som ramme for dannelsingsprosessen.

Dannelse i folkehøgskolen

-forsøk på et funksjonelt danningssyn

Nivå 1: Folkehøgskoleforbundet definerer danning som den (aldri avsluttede) prosess som utvikler evnen til å være oppmerksom;

Nivå 2: oppmerksom på seg selv, på andre og på verden.

Nivå 3: for å utvikle mot og entusiasme til å leve sitt eget, selvstendige liv i demokratiske og forpliktende (bæredyktige) felleskap.

Målet for danning er den fysisk og åndelig aktive, ansvarsfullt deltagende, kritisk reflekterende og engasjerte verdensborger.

Nivå 4: Praksis (sosialped./fag/emnespesifikke nivå)

Folkehøgskolene er et helhetlig læringsrom der det å leve og lære sammen er viktige deler av danningprosessen.

'Metamorphosis of Narcissus' av Salvador Dalí

Dimensjoner ved folkehøgskolens helhetlige danningssyn

Det er hva man vil som folkehøgskole (livsopplysning), hva man har på hjertet i henvendelsen til elevene, samt refleksjonen over hvordan vi i praksis skal få dette til, som utgjør kjernen i folkehøgskolepedagogikken.

(Højskolepædagogik, 2015)

Forskyvning i frilynt folkehøgskoles overordnede dannelsesideal?

1800

Opplysningstidens fornuft og romantikkens følelser møtes i Grundtvig og blir til folkelig opplysning i nasjonsbyggingen.

1864

Fra folkeopplysning og nasjonsbygging

1905

1970

via selvrealisering

2017

til verdensborgeren?

Folkehøgskole i vår tid..

Folkehøgskolen skal oppleves som moderne og relevant og bidra til et utvidet praktisk, etisk og estetisk grunnlag for all menneskelig virksomhet. Folkehøgskole i vår tid vil derfor blant annet ha et fokus på:

- det enkelte menneskes helse, psykisk som fysisk,
- å forsvare og videreutvikle folkelige fellesskaper og folkestyrte samfunn,
- å arbeide aktivt for økologisk bevissthet og respekt for naturen og dens mangfold,
- den teknologiske utviklingens muligheter og samtidig hvordan den utfordrer mennesket og livet på jorda,
- globaliseringens muligheter og utfordringer med økt migrasjon og tilgang til kulturelt mangfold,
- en økonomisk og sosial rettferdig og fredelig utvikling for alle.

Folkehøgskolen i framtiden?

Fra modernitets framtidstro (basert på framskrittet, det frie individet og fornuften), til håpløshet?

Fra skjebne- til valgsamfunn (Thomas Ziehe)

Til uoverskuelig samfunn

4 apokalyptiske ryttere (Slavoj Zizek)

- 1) Global økologisk ubalanse og krise
- 2) Global økonomisk ubalanse og krise
- 3) Biogenetisk/teknologisk revolusjon
- 4) Eksploderende sosiale ulikheter

Behov for en ny etikk i verden (Hans Jonas)

FHS i en ny tid:

Behov for et nytt grunnlag for etikken

Fra antikken til i dag har det etiske grunnlaget vært begrenset til kun å omhandle mennesket, og da som konstant og uforanderlig, og handlinger, nære i tid og rom («gjør mot andre som du vil at andre skal gjøre mot deg» / nær-ansvar i objekt, tid og rom).

Globalisering, naturens sårbarhet, kumulative effekter, miljøutfordringer, fattigdomsutfordringer, kollektive handlinger, teknologiutfordringer, menneskets framtid, gjør framtida uoverskuelig og usikker, og krever en utvidelse av grunnlaget for etisk refleksjon og handling.

Hans Jonas (1903-96) Behov for en framtidsetikk («avstands-ansvarsprinsippet»):

- Utvide det etiske utgangspremisser – fra antroposentrisk til holistisk, inklusiv naturen**
- Utvide forståelsen av mennesket som statisk til dynamisk**
- Utvide grunnlaget for etisk vurdering fra det nære i tid og rom til det fjerne (uoverskuelige og uintenderte)**
- Utvide det etiske perspektivet fra det individuelle til det kollektive**
- Fra erfarte til forestilte konsekvenser (konsekvenser av vår teknologiske makt er ennå ikke erfart)**
- Grunder til å utvikle en føre-var-etikk**

«Handle slik at konsekvensene av handlingen vil være forenelige med en bærekraftig jordklode, og dermed menneskehetens framtidige eksistens.

Folkehøgskolens 'svar'? – alt kan forandres

Dannelse i dagens folkehøgskole
bør sikte mot

troen på forandringens mulighet
(selv om forslagene mangler),

holde fast på et syn på mennesket
som meningssøkende, gåtefullt
skapende i verden,

basert på at kjærlighet er
forutsetning for erkjennelse og
læring.

Utfordringer og dilemmaer

- 1) Allmenndanningsbegrepet er dynamisk, hva bør være substansen i allmenndanning i dag?
- 2) Er det behov for overgripende kompetanser i samfunnet?
- 3) Er alle kultursyn, verdier og holdninger likeverdige?
- 4) Presses det usynlige dannelsesidealet av markedskrefter FHS er underlagt?
- 5) I og eller med fag? Utdanning vs danning...
- 6) Allmenndanning gjennomsyre alle aktiviteter, eller isoleres til filosofitimen?
- 7) Avhengig av internettet - sos.ped som allmenndannende alibi?
- 8) Rekruttering av nye lærere, rektorer, ansatte fra et system med lite fokus på (allmenndanning)
- 9) Tid til å reflektere over skolens dannelsesideal(er)?
- 10)...konsistens, mellom idégrunnlag og praksis?

Sentrale spørsmål

Hva er mitt og min skoles danningsideal/-mål?

Bidrar, eller hvordan samsvarer og bidrar min undervisning/mitt opplegg/skolens danningsprogram til dette idealet/målet?

Driver vi/jeg en fordomsbekreftende eller fordomsspørrende undervisning?

Lakmus-testen?

Målet med undervisningen er å få elevene til å elske verden så mye at de vil ta ansvar for den.»

(Hannah Arendt)

Har eleven utviklet (i gang med..) evnen til å være oppmerksom og utvikle mot og entusiasme til å leve sitt eget, selvstendige og aktive liv i demokratiske og forpliktende (bæredyktige) felleskap.

(alt. skolens danningsmål)

Har elevene fått næring til sine framtidshåp, sine visjoner og drømmer?

Tips til videre lesning

Skolens verdigrunnlag/
danningsideal

Et dannelsesdikt?

Afkroge er ikke lenger hvad de har været

Man leter etter et ord
og finner et språk

Man kysser en munn
og blir gift med et folk

Man graver i hagen
og støter på en planet

Man ser forundret opp
Og det er – vår

(Benny Andersen)

«Vedski vert tent
og tenner vedski,
flamme vert kveikt
av flamme;
i lag med folk
vinn folk kunnskap,
skyr du folk,
vert du fåvis.»

Fra Håvamål om fellesskap

Samtale om allmenndannelse i undervisningen og i det sosialpedagogiske arbeidet

- Hva legger du i begrepet dannelse?
Klarer gruppen å bli enige om en felles beskrivelse/definisjon på dannelse?
- Når, hvor og hvordan kan du/dere drive med dannelse konkret i undervisning/i det sosialpedagogiske arbeidet? Eksempler?

Svantes lykkelige dag

Se, hvilken morgenstund!
Solen er rød og rund.
Nina er gået i bad.
Jeg spiser ostemad.
Livet er ikke det værste man har
og om lidt er kaffen klar.
Blomsterne blomstrer op.
Dér går en edderkop.
Fuglene flyver i flok
når de er mange nok.
Lykken er ikke det værste man har
og om lidt er kaffen klar.

Græsset er grønt og vådt.
Bierne har det godt.
Lungerne frådser i luft.
Åh, hvilken snerleduft!
glæden er ikke det værste man har
og om lidt er kaffen klar.

Sang under brusebad,
Hun må vist være glad.
Himlen er temmelig blå.
Det kan jeg godt forstå.
Lykken er ikke det værste man har
og om lidt er kaffen klar.

Nu kommer Nina ud,
nøgen, med fugtig hud,
kysser mig kærligt og går
ind for at gre´ sit hår.
Liver er ikke det værste man har
og om lidt er kaffen klar.

Dannelsens kompetanser..?

Utkast/framlegg

fra seminargruppe «Nyttan med folkelig bildning, Kungälv 2013

Noen felles komponenter vi bidrar til i folkehøgskolen og som vi kunne hatt som basis uavhengig av linje og skole,?

1. Verdensborgeren (internasjonalt perspektiv)
2. Samhandlingskompetanse
3. Etisk kompetanse (etisk refleksjon)
4. Vurderingskompetanse (selvvurdering – faglig og personlig)
5. Analytisk kompetanse
6. Prosjektkompetanse
7. Presentasjonskompetanse
8. Emosjonell kompetanse
9. Nettverkskompetanse
10. Kreativ kompetanse

På avstand

På avstand er jorda blå og grøn, med snø som ei dundyne,
på avstand der møter himmel hav og fuglane kvittrar vagt.
På avstand så er me likemenn og ingen grenser merkt,
ikkje våpen, ei sult, ei heller krig og ingen barn som lir'.
På avstand er verda stille så ein kan høyra at det nynnast på
ein song om håp, ei song om fred, ei song for deg og meg.

På avstand så er du vennen min, enn om me er i strid.
På avstand er det uleselig kva vi eigentleg stridar om
på avstand er verda stille så ein kan høyra at det nynnast på
ein song om håp, ei song om fred, ei song for deg og meg.

Og det er bøn om bøn og det er håp om håp, og det er ropet vi ventar på.
Ser du himmelen, ser du stjernene, dei er klarare på avstand
Kjenner du angane, høyrer du fuglane, det er vakrere på avstand
På avstand. På avstand. På avstand.

Ingebjørg Bratland